

ARBITRAGEHOF

Arrest nr. 39/90 van 21 december 1990

Rolnummer 190

In zake : de prejudiciële vraag gesteld door de rechtbank van eerste aanleg te Bergen (eerste burgerlijke kamer) bij vonnis van 4 april 1990 inzake L. Gausin tegen F. Martin.

Het Arbitragehof,

samengesteld uit de voorzitters J. Delva en J. Sarot, en de rechters J. Wathelet, D. André, F. Debaedts, K. Blanckaert en L. François, bijgestaan door de griffier H. Van Der Zwalm,

onder voorzitterschap van voorzitter J. Sarot,

wijst na beraad het volgende arrest :

I. Onderwerp

Bij vonnis van 4 april 1990, gewezen in de zaak tussen de heer Léon Gausin en mevrouw Françoise Martin, heeft de eerste kamer van de rechtbank van eerste aanleg te Bergen aan het Arbitragehof de volgende prejudiciële vraag gesteld :

"Is artikel 319, § 3, van het Burgerlijk Wetboek, dat zegt dat de erkenning van een minderjarig, niet ontvoogd kind door de vader, slechts ontvankelijk is indien de moeder vooraf toestemt, niet in strijd met de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet ?"

II. De feiten en de voorgaande rechtspleging

Uit het vonnis blijkt dat de eiser, de Heer Léon GAUSIN, het minderjarig kind van het mannelijk geslacht, Kevin MARTIN, aan wie de verweerster, Mevrouw Françoise Martin, op 13 december 1988 te 's Gravenbrakel het leven heeft geschonken en van wie hij de biologische vader is, wil erkennen.

Naar luid van artikel 319, § 3, eerste lid van het Burgerlijk wetboek is de erkenning, door de vader, van een minderjarig niet-ontvoogd kind alleen ontvankelijk mits de moeder vooraf toestemt.

Aangezien de eiser die toestemming niet heeft gekregen, heeft hij, overeenkomstig artikel 319, § 3, derde lid, van

het Burgerlijk wetboek, een verzoekschrift tot verzoening aanhangig gemaakt bij de vrederechter van het kanton Zinnik. In een beschikking van 21 maart 1989 stelt de vrederechter de niet-verzoening van de partijen vast en verwijst de zaak, overeenkomstig artikel 319, § 3, derde lid van het Burgerlijk wetboek, naar de rechtbank van eerste aanleg te Bergen.

Op de terechtzitting van 14 maart 1990 zijn de partijen, evenals de procureur des Konings, in raadkamer van de rechtbank van eerste aanleg te Bergen gehoord, zulks met toepassing van artikel 319, § 3, vierde lid, van het Burgerlijk Wetboek. Er wordt niet betwist dat de eiser de biologische vader van het kind is, zodat artikel 319, § 3, vierde lid, dat bepaalt dat het verzoek door de rechter moet worden afgewezen als het bewijs wordt geleverd dat de verzoeker niet de vader is, geen toepassing dient te vinden.

Bij vonnis van 4 april 1990 stelt de rechtbank van eerste aanleg te Bergen vast dat in de rechtsleer algemeen wordt aangenomen dat artikel 319, § 3, van het Burgerlijk wetboek tussen de vader en de moeder een discriminatie tot stand brengt ten aanzien van het recht hun band van ouderschap ten opzichte van hun kind vast te stellen, zulks in strijd met de beginselen van het Europees verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden. Volgens het vonnis lijkt die bepaling bovendien in strijd te zijn met de Grondwet, waarvan artikel 6 de gelijkheid van de Belgen voor de wet verzekert, en artikel 6bis, zonder enig onderscheid, het genot van de aan de Belgen toegekende rechten en vrijheden waarborgt.

De rechter beslist dan ambtshalve dat, alvorens ten gronde uitspraak te doen over de zaak zelf, de hierboven geciteerde vraag aan het Arbitragehof moet worden gesteld.

III. De rechtspleging voor het Hof

De prejudiciële vraag is bij het Hof aanhangig gemaakt door de overzending van een expeditie van de beslissing tot verwijzing, die op 25 april 1990 op de griffie is ontvangen.

Bij beschikking van dezelfde dag heeft de voorzitter in functie de leden van de zetel aangewezen, conform de artikelen 58 en 59 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof.

De rechters-verslaggevers D. André en F. Debaedts hebben geoordeeld dat er ten deze geen reden was tot toepassing van de artikelen 70 tot 73 van de voormelde organieke wet van 6 januari 1989.

De kennisgevingen bedoeld in artikel 77 van de organieke wet zijn gedaan bij op 22 mei 1990 ter post aangetekende brieven, die op 23 en 28 mei 1990 aan de geadresseerden zijn ter hand gesteld.

Het bij artikel 74 van de organieke wet voorgeschreven bericht is bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 23 mei 1990.

Er is binnen de wettelijke termijn geen memorie ingediend en artikel 89 van de organieke wet is niet toegepast.

Bij beschikking van 4 oktober 1990 heeft het Hof tot 25 april 1991 de termijn verlengd waarbinnen het arrest moet worden gewezen.

Bij beschikking van 25 oktober 1990 heeft het Hof beslist dat de zaak in gereedheid is en heeft het de terechtzitting op 8 november 1990 vastgesteld.

Artikel 90, vierde lid, van de organieke wet, is niet toegepast.

Aangezien geen enkele memorie is ingediend, is artikel 103 van de organieke wet evenmin toegepast.

Bij beschikking van 8 november 1990 heeft de voorzitter in functie rechter J. Wathelet aangewezen ter vervanging van rechter I. Pétry, verhinderd, om zitting te nemen in onderhavige zaak.

Ter terechtzitting van 8 november 1990 :

- hebben de rechters D. André en F. Debaedts verslag uitgebracht;
- is de zaak in beraad genomen;

De rechtspleging is gevoerd conform artikel 65 en volgende van de bijzondere wet van 6 januari 1989 betreffende het gebruik van de talen voor het Hof.

IV. *In rechte*

A. Er is geen enkele memorie ingediend, noch met toepassing van artikel 85 van de bijzondere wet op het Arbitragehof, noch met toepassing van artikel 87, § 1, van dezelfde wet.

B.1. De aan het Hof voorgelegde prejudiciële vraag heeft betrekking op de overeenstemming van artikel 319, § 3, van het Burgerlijk Wetboek met de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet, waar voormeld artikel 319, § 3, de erkenning van een minderjarig, niet ontvoegd kind door de vader onderwerpt aan de voorafgaande toestemming van de moeder.

B.2. De grondwettelijke regels van de gelijkheid der Belgen voor de wet en van de niet-discriminatie sluiten niet uit dat een verschil in behandeling tussen bepaalde categorieën van personen zou worden ingesteld, voor zover voor het criterium van onderscheid een objectieve en

redelijke verantwoording bestaat. Het bestaan van een dergelijke verantwoording moet worden beoordeeld met betrekking tot het doel en de gevolgen van de ter beoordeling staande norm; het gelijkheidsbeginsel is geschonden wanneer vaststaat dat de aangewende middelen redelijkerwijze niet evenredig zijn met het beoogde doel.

B.3.1. Artikel 319 van het Burgerlijk Wetboek luidt als volgt :

"§ 1. Wanneer het vaderschap niet vaststaat krachtens artikel 315 of 317, kan de vader het kind erkennen.

§ 2. De erkenning van het meerderjarig kind of van de ontvoogde minderjarige is echter alleen ontvankelijk mits het vooraf daarin toestemt.

§ 3. Indien het kind minderjarig en niet ontvoogd is, is de erkenning alleen ontvankelijk mits de moeder vooraf toestemt.

Bovendien is de voorafgaande toestemming van het kind vereist, indien het de volle leeftijd van vijftien jaar bereikt heeft.

Bij gebreke van die toestemmingen maakt de man die het kind wil erkennen, de zaak bij gewoon verzoekschrift aanhangig bij de vrederechter van de woonplaats van het kind. De verzoeker en de personen wier toestemming vereist is, worden in raadkamer opgeroepen. Indien de vrederechter de partijen tot verzoening brengt, ontvangt hij de nodige toestemmingen. Zo niet, dan verwijst hij de zaak naar de rechtbank van eerste aanleg.

De rechtbank hoort de partijen en het openbaar ministerie. Zij wijst het verzoek af indien het bewijs wordt geleverd dat de verzoeker niet de vader is. Ontbreekt dat bewijs, dan beslist de rechtbank, met inachtneming van de belangen van het kind, of de erkenning kan plaatshebben.

§ 4. (...)".

B.3.2. Naar luid van artikel 312, § 1, van het Burgerlijk Wetboek is de afstamming van moederszijde in beginsel van rechtswege vastgesteld door de verplichte vermelding, in de geboorteakte, van de naam van de vrouw die een kind ter wereld heeft gebracht. De erkenning van het kind, door de moeder, bij gebreke van een dergelijke vermelding, - hypothese beoogd in artikel 313, § 1, van het Burgerlijk Wetboek - is dus een uitzonderlijke wijze om de afstamming vast te stellen, die geen enkele voorafgaande toestemming, noch van de vader, noch van het kind vereist, en aan geen enkele rechterlijke controle onderworpen is.

B.3.3. Artikel 319, § 3, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek, onderwerpt de ontvankelijkheid van de erkenning van een niet-ontvoogd minderjarig kind door een

man, aan een voorwaarde die niet is opgelegd voor het vaststellen van de afstamming van moederszijde buiten het huwelijk.

B.4.1. Het Hof constateert dat de hierboven geciteerde bepalingen een verschil in behandeling ten aanzien van de vaststelling van de afstamming buiten het huwelijk teweegbrengen tussen de man wiens vaderschap niet wordt betwist en de vrouw, doordat zij de erkenning door de vader van het kind afhankelijk stellen van de toestemming van de moeder en, bij gebreke daarvan, van een beslissing van de rechtbank.

B.4.2. Het vermijden van erkenningen uit louter welwillendheid tegenover de moeder, van laattijdige erkenningen en van erkenningen die de moeder blijvend confronteren met de traumatiserende context van de verwekking, zoals bijvoorbeeld in geval van verkrachting, zijn de belangrijkste redenen die in de parlementaire voorbereiding zijn aangevoerd ter verantwoording van het aannemen van artikel 319, § 3, van het Burgerlijk Wetboek. (Verslag Staels-Dompas, Gedr. St., Senaat, 1984-1985, nr. 904/2, 57-62; Verslag Hermans, Gedr. St., Kamer, 1985-1986, nr. 378/16, 36-40).

B.4.3.1. De eerste doelstelling - het vermijden van erkenningen die louter door welwillendheid tegenover de moeder zijn ingegeven - kan niet worden bereikt door de bepaling die de erkenning door de vader afhankelijk stelt van de toestemming van de moeder. In dat opzicht heeft het immers geen nut de toestemming van de moeder te eisen wanneer niet wordt betwist dat de man die het kind wenst te erkennen, de werkelijke vader is. Voor het overige zou de toestemming van de moeder een erkenning uit welwillendheid niet beletten, wanneer die toestemming zou worden gegeven ondanks het feit dat de man die het kind wenst te erkennen, niet de echte vader is.

B.4.3.2. Artikel 319, § 3, van het Burgerlijk Wetboek beantwoordt aan de zorg van de wetgever om laattijdige erkenningen te vermijden slechts voor zover het om mannen gaat, want de erkenning van een kind door de moeder kan zonder tijdsbeperking plaatsvinden.

Bovendien is de vereiste van toestemming van de moeder of de eventuele tussenkomst van de rechter in het belang van het kind een onevenredig middel ten aanzien van het doel dat erin bestaat laattijdige erkenningen te vermijden, daar de wet de beoordeling van het belang van het kind door de rechter in geen opzicht beperkt.

B.4.3.3. De zorg om een erkenning te vermijden die de moeder blijvend confronteert met de traumatiserende context van de verwekking van het kind, is een motief dat in geen geval een algemeen onderscheid tussen de vader en de moeder van een kind kan gronden. Hetzelfde doel had door specifieke maatregelen kunnen worden bereikt.

Het door de wetgever gekozen middel blijkt dus onevenredig met het nagestreefde doel.

B.4.3.4. De ongelijkheid tussen de vader en de moeder en de asymmetrie die voortvloeit uit de bij artikel 319, § 3, eerste lid, van het Burgerlijk Wetboek voorgeschreven regeling, zijn onaanvaardbaar in zover de genomen maatregelen, hetzij het bereiken van de doelstellingen van de wetgever niet mogelijk maken, hetzij niet als redelijkerwijze evenredig met die doelstellingen kunnen worden beschouwd.

B.5. Het Hof stelt vast, dat hoewel één van de doelstellingen van de wet van 31 maart 1987 er volgens haar auteurs in bestaat de gelijkheid ten aanzien van het afstammingsrecht te verwezenlijken, de regeling van artikel 319, § 3, van het Burgerlijk Wetboek eveneens een verschil in behandeling onder de kinderen teweegbrengt naargelang zij al dan niet in het huwelijk geboren zijn. Terwijl ten gunste van de in het huwelijk geboren kinderen een wettelijk vermoeden van vaderschap geldt, is het niet verantwoord de vaststelling van het vaderschap voor de buiten huwelijk geboren kinderen afhankelijk te stellen van een wisselvallige factor - de toestemming van de moeder, en, bij ontstentenis daarvan, een beslissing van de rechtbank die kan leiden tot een verwerping van de vordering ook al is het vaderschap niet betwist - die geen bestaansreden vindt in de eigen situatie van de buiten het huwelijk geboren kinderen.

B.6. Door het invoeren van een onverantwoord onderscheid tussen de vader en de moeder en tussen kinderen, is artikel 319, § 3, van het Burgerlijk Wetboek, dat de erkenning van een kind door een niet gehuwde vader regelt, in strijd met de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet.

Om die redenen,

Het Hof

zeft voor recht :

Door de ontvankelijkheid van de erkenning van een minderjarig, niet ontvoegd kind door de man wiens vaderschap niet is betwist afhankelijk te stellen van de voorafgaande toestemming van de moeder, schendt artikel 319, § 3, van het Burgerlijk Wetboek de artikelen 6 en 6bis van de Grondwet.

Aldus uitgesproken in het Frans en het Nederlands overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Arbitragehof, op de openbare terechtzitting van 21 december 1990.

De griffier,

De voorzitter,

H. Van Der Zwalmen

J. Sarot